Nr 107.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående understöd åt äldre behövande, från tjänsten avgångna lärare vid folkskolor och småskolor; given Stockholms slott den 18 februari 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att

1) *dels* medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, må för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 650 kronor,

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till högst 650 kronor; dock att understödets och pensionens sammanlagda belopp, där det skulle utgöra mera än 600 kronor, icke må i något fall överstiga beloppet av den pension, som skulle hava till vederbörande utgått från folkskollärarnas pensionsinrättning, därest nu gällande pensionsbestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 24,200 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare må äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916;

2) *dels* medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, må för år 1917 tillerkännas särskilt understöd under följande villkor och bestämmelser, nämligen

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 225 kronor årligen; dock att, då fråga är om högre understöd än 200 kronor, understödsbeloppet icke må i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befinnas erforderliga,

dels medgiva, att sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, må för år 1917 tillerkännas särskilt understöd enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt stadga; dock att detta understöd tillsammans med det från nämnda understödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 225 kronor samt att understödens sammanlagda belopp icke må i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från nämnda anstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 40,000 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare må äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

— —

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Sedan längre eller kortare tid tillbaka hava under riksstatens tionde huvudtitel utgått särskilda anslag för beredande av understöd åt sådana lärare vid folk- och småskolor, vilka antingen avgått från tjänsten så tidigt, att de icke kunnat erhålla pension eller understöd från de för dylika befattningshavare inrättade pensions- och understödsanstalter — folkskollärarnas pensionsinrättning och småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt — eller ock vid avgång från tjänsten erhållit pension eller understöd, understigande vissa för olika fall angivna belopp. Då jag nu anmäler frågan om framställning till riksdagen rörande anvisande av anslag till berörda ändamål för år 1917, torde jag få yttra mig om de olika anslagen i den ordning, vari de plägat omnämnas under tionde huvudtiteln.

1:o.

Understöd åt äldre behövande folkskollärare.

a) Avgångna med låg pension.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1910 års riksdag, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, finge för år 1911 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till 525 kronor, och anvisades i sammanhang därmed på extra stat för år 1911 under tionde huvudtiteln ett belopp av 36,637 kronor. För enahanda ändamål anvisade riksdagen under samma huvudtitel på extra stat för vart och ett av åren 1912—1915 ett belopp av 36,637 kronor och för år 1916 ett belopp av 20,000 kronor, därvid dock för åren 1913—1916, i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, det belopp, vartill understöd jämte pension finge uppgå, av riksdagen bestämdes till 600 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse. Enligt denna kungörelse skulle ansökningar om understöd från ifrågavarande anslag ingivas till Kungl. Maj:t, som därefter beslutade rörande utdelande av understöd till de särskilda sökandena.

Sedan emellertid fråga uppkommit, huruvida till folkskolöverstyrelsen skulle kunna överlämnas avgörandet i vissa grupper av ärenden, som tillhörde Kungl. Maj:ts omedelbara handläggning, har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 utfärdat ny kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse. Därvid har föreskrivits, att ansökningar om understöd från anslaget skola insändas till folkskolöverstyrelsen, som äger att rörande de inkomna ansökningarna meddela beslut.

Under år 1914 har av anslaget utdelats ett belopp av 17,819 kronor åt 146 understödstagare och under år 1915 16,289 kronor åt 141 understödstagare.

När jag den 31 december 1915 för Kungl. Maj:t anmälde vissa ärenden rörande regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel för år 1917, yttrade jag, att understöd till ifrågavarande lärare syntes böra fortfarande utgå och att jag icke hade för avsikt att föreslå någon ändring i det för år 1916 anvisade anslagsbeloppet. Då emellertid fråga uppkommit om ändrade grunder för understödets utdelande men behövlig utredning i detta avseende icke hunnit avslutas, hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i avbidan på proposition an-

gående understöd åt äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på extra stat för år 1917 ett anslag av 20,000 kronor. Framställning till riksdagen avläts i enlighet med denna min hemställan.

Jag hade dessförinnan genom skrivelse till direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning den 23 november 1915 upptagit frågan, huruvida icke från 1916 års ingång såväl understöden till de med låg pension avgångna folkskollärarna som ock de understöd, vilka, på sätt jag förut nämnt, från anslag under tionde huvudtiteln utgå till vissa andra grupper av lärare, borde i erforderlig grad ökas. I denna skrivelse, däri direktionen anmodades att inkomma med yttrande och förslag i berörda hänseende, angavs såsom förutsättning vid uppdragets fullgörande, att de förhöjda understödsbeloppen skulle ställas i lämpligt förhållande till de pensions- och understödsbelopp, som enligt nu gällande bestämmelser utdelas från folkskollärarnas pensionsinrättning och småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, samt att, beträffande varje särskilt slag av de ifrågavarande understöden, deras sammanlagda belopp icke skulle överstiga de för år 1916 av riksdagen för samma ändamål beviljade anslagen.

Direktionen avgav den 30 december 1915 det infordrade utlåtandet och anförde därvid beträffande den grupp av understödstagare, om vilka nu närmast är fråga:

Vad till en början anginge äldre behövande pensionerade folkskollärare och folkskollärarinnor, som avgått från tjänsten före år 1907 med pension understigande 600 kronor, ägde dessa enligt gällande bestämmelser komma i åtnjutande av understöd av statsmedel till sådant belopp, att detsamma jämte pensionen uppginge till 600 kronor. För ifrågavarande ändamål hade för år 1916 anslagits 20,000 kronor.

En hos direktionen verkställd undersökning hade givit till resultat, att det skulle erfordras ett anslag av 35,695 kronor för att till 600 kronor utfylla alla före år 1907 upplupna pensioner, understigande 600 kronor och tillkommande ännu levande pensionstagare. Dessas antal uppginge till 302. Hittills vunnen erfarenhet gåve emellertid vid handen, att det vore långt ifrån alla pensionstagare, som begagnade sig av medgivandet att få sina pensioner utfyllda med statsmedel, vare sig detta berodde på en jämförelsevis god ekonomisk ställning eller, måhända i vissa fall, på okunnighet om ifrågavarande medgivande.

Huru i detta avseende förhållandena för år 1916 kunde komma att gestalta sig, syntes vanskligt att förutsäga. De föregående årens erfarenhet kunde knappast giva stöd för pålitliga antaganden, i synnerhet som den numera rådande dyrtiden måste medföra en allmän försämring av levnadsvillkoren. Det syntes med hänsyn härtill ej vara uteslutet, att man för år 1916 kunde få att räkna med en större utbetalning från ifrågavarande anslag än för föregående år. Och även om det anvisade anslaget kunde visa sig tillräckligt för sitt ändamål, torde detsamma i varje fall ej med någon som helst säkerhet kunna antagas förslå till någon ökning av de utgående understö-

den. För att utfylla pensionerna t. ex. upp till 625 kronor — i vilket fall man finge räkna med ytterligare 68 pensionstagare med pensioner å 600 kronor och 2 pensionstagare med pensioner å 615 kronor — skulle det nämligen erfordras i ett för allt ett anslag å 44,965 kronor.

Såsom jag redan nämnt, har jag icke för avsikt att föreslå någon höjning i de under tionde huvudtiteln nu anvisade anslagen till understöd åt olika grupper av lärare. Däremot synes det mig önskvärt, att nämnda anslag för sitt ändamål helt tagas i anspråk. Skulle det, såsom direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning håller för möjligt, komma att visa sig, att antalet sökande under den närmaste tiden avsevärt ökas, kunna de för understöden nu stadgade maximibeloppen icke överskridas; därest åter antalet sökande håller sig någorlunda konstant eller sjunker, kan en höjning av nyssnämnda maximibelopp ske inom ramen av de nuvarande anslagen. I fråga om det antal sökande, som framdeles kan vara att motse, bör emellertid uppmärksammas, att vid maximigränsens höjning möjlighet öppnas för vissa nya grupper av sökande att erhålla delaktighet i understödet.

Under år 1915 utdelades, såsom redan är nämnt, till 141 pensionerade folkskollärare och folkskollärarinnor ett sammanlagt understödsbelopp av 16,289 kronor. Därest sagda år ett belopp av 20,000 kronor tagits i anspråk och överskottet, 3,711 kronor, fördelats lika på nyssnämnda understödstagare, skulle på en var av dem hava kommit ett tilläggsbelopp av omkring 26 kronor. Sammanlagda beloppet av pensionen och understödet skulle då hava uppgått till omkring 626 kronor. Den sammanslagning med ett annat anslag, som jag i det följande förordar, skulle medföra någon höjning av detta belopp.

Jag skulle under dessa förhållanden vilja förorda sådan ändring i bestämmelserna rörande understöd för den grupp av lärare, om vilken nu är fråga, att möjlighet beredes att höja maximigränsen 600 kronor till 650 kronor, dock med en viss begränsning, som jag nu skall angiva.

I de hittills gällande bestämmelserna har något avseende icke fästats vid den omständigheten, huruvida den pension, som utgått till vederbörande lärare, varit hel eller avkortad; i samtliga fall har understödets belopp så avpassats, att understödet och pensionen sammanlagt uppgått till 600 kronor. Detta belopp överstiger emellertid vad som enligt reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning i dess nuvarande avfattning kan under vissa förhållanden komma att utgå såsom avkortad pension. En person, som avgått före år 1907, kan således, om också endast i undantagsfall, under i övrigt likartade förhållanden komma i gynnsammare ställning än den, som nu avgår med pension enligt reglementet för folkskollärar-

nas pensionsinrättning. Om maximigränsen utan vidare höjes till 650 kronor, kommer nämnda oegentlighet att göra sig än mera gällande. Till undvikande härav synes det mig lämpligt, att — utan att någon minskning ifrågasättes i det understödsbelopp, som i dylika fall hittills utgått — vid maximigränsens höjning ett kompletterande stadgande meddelas av innehåll, att understödets och pensionens sammanlagda belopp, där det skulle utgöra mera än 600 kronor, dock icke må i något fall överstiga beloppet av den pension, som skulle hava till vederbörande utgått från folkskollärarnas pensionsinrättning, därest nu gällande pensionsbestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten.

De ändrade grunder för understödens utdelande, som jag nu förordat, torde kunna vinna tillämpning redan under år 1916. Enligt förutnämnda kungörelse den 26 juni 1915 skola visserligen ansökningar om understöd av ifrågavarande slag ingivas före den 1 mars eller i visst fall före den 15 april, och understödens utdelande torde under vanliga förhållanden kunna äga rum under den tidigare delen av sommaren. Det synes emellertid ej möta hinder att, därest anslagsbeloppet medgiver understödens förhöjning, lämna vederbörande tillfälle att inkomma med nya ansökningar eller ock, vad redan anmälda understödstagare angår, låta de höjda beloppen komma dessa understödstagare till godo på grund av de redan ingivna ansökningarna.

b) Avgångna utan pension.

Jag övergår nu till den ganska fåtaliga grupp av understödstagare, som utgöres av folkskollärare, vilka avgått från tjänsten före år 1867 och sålunda icke kunnat erhålla pension från folkskollärarnas pensionsinrättning.

För att bereda understöd åt äldre behövande folkskollärare, vilka icke kunnat erhålla pension från den år 1866 bildade folkskollärarnas pensionsinrättning, anvisades för vart och ett av åren 1885—1904 å allmänna indragningsstaten ett anslag å 10,000 kronor. För åren 1905 och 1906 bestämde riksdagen anslagets storlek till respektive 7,000 kronor och 6,650 kronor, för åren 1907 och 1908 till 4,900 kronor, för år 1909 till 5,600 kronor, för år 1910 till 4,400 kronor, för år 1911 till 4,000 kronor, för år 1912 till 3,600 kronor, för åren 1913 och 1914 till 4,800 kronor samt för åren 1915 och 1916 till 4,200 kronor. Maximibeloppet för varje understödstagare, vilket till år 1899 var 250 kronor, höjdes av 1898 års riksdag till 300 kronor och av 1900 års riksdag till 350 kronor. På grund av inom 1907 års riksdag väckt motion ökades maximibeloppet till 400 kronor, vilket belopp även blivit bestämt för åren 1909—1912. Sistnämnda år höjdes maximibeloppet ytterligare till 600 kronor.

Beträffande understöd från ifrågavarande anslag utfärdades nådig kungörelse den 10 juni 1912. Sedermera har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 utfärdat ny kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse. Enligt sistnämnda kungörelse skola ansökningar om understöd insändas till folkskolöverstyrelsen, som äger att rörande de inkomna ansökningarna meddela beslut.

Under vartdera av åren 1914 och 1915 hava 5 understödstagare erhållit understöd från detta anslag till ett sammanlagt belopp av 3,000 kronor.

I förevarande ärende anförde jag till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 31 december 1915, att understöd av ifrågavarande slag syntes böra fortfarande utgå och att jag icke hade för avsikt att föreslå någon ändring i anslagsbeloppet, 4,200 kronor. Fråga hade emellertid uppkommit om ändrade grunder för understödets utdelande, men behövlig utredning i detta avseende hade icke hunnit föras till slut. I enlighet med min hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avbidan på proposition angående understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare beräkna för ändamålet å allmänna indragningsstaten för år 1917 ett anslag å 4,200 kronor.

Beträffande dessa understödstagare har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning i sitt förutnämnda utlåtande den 30 december 1915 anfört, att då någon ökning i de av statsmedel utgående understöden åt pensionstagare i nämnda pensionsinrättning icke syntes kunna med tillgängliga anslag beredas, torde därav böra anses följa, att från dessa anslag någon höjning ej heller kunde vidtagas beträffande de understöd av statsmedel, som enligt gällande bestämmelser kunde tilldelas äldre behövande förutvarande folkskollärare, som avgått från tjänsten före år 1867 och således ej åtnjöte pension från pensionsinrättningen.

Av vad jag anfört i det föregående följer, att jag kommit till ett annat slut än direktionen i vad angår de understödstagare, som även åtnjuta pension från folkskollärarnas pensionsinrättning. Om, såsom jag förordat, det sammanlagda beloppet av pension och understöd kommer att för dem ökas till högst 650 kronor, torde det få anses motiverat, att detta maximibelopp får utgå såsom understöd till de före år 1867 utan pension avgångna lärarna. Någon restriktiv bestämmelse av det slag, jag under förra avdelningen av denna punkt föreslagit i fråga om belopp överstigande 600 kronor, torde ej vara av nöden beträffande det fåtal mycket gamla lärare, som här avses.

Den höjning, om vilken här är fråga, torde böra medgivas även beträffande de för år 1916 utgående understöden.

Jag har redan nämnt, att under vartdera av åren 1914 och 1915 utdelades från ifrågavarande anslag till 5 understödstagare ett sammanlagt belopp av 3,000 kronor. Genom understödets höjande till 650 kronor skulle totalbeloppet stiga till 3,250 kronor. Då anslaget nu utgör 4,200 kronor, skulle sålunda ett visst överskott uppstå å detsamma. På grund därav och för vinnande av förenkling i riksstaten synes det lämpligt, att förevarande anslag å 4,200 kronor sammanföres med det under förra avdelningen av denna punkt upptagna, nu på extra stat utgående anslaget å 20,000 kronor till ett enda anslag å 24,200 kronor, att uppföras å allmänna indragningsstaten. Bland de understödstagare, som skola bliva delaktiga av detta anslag, torde de utan pension avgångna lärarna få upptagas såsom den första gruppen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, må för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 650 kronor,

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till högst 650 kronor; dock att understödets och pensionens sammanlagda belopp, där det skulle utgöra mera än 600 kronor, icke må i något fall överstiga beloppet av den pension, som skulle hava till vederbörande utgått från folkskollärarnas pensionsinrättning, därest nu gällande pensionsbestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 24,200 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare må äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916.

2:o.

Understöd åt äldre behövande småskollärare.

a) Avgångna utan understöd.

För att bereda ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, samt under vissa angivna villkor och bestämmelser i övrigt anvisades för åren 1902—1905 å allmänna indragningsstaten ett anslag å 19,400 kronor årligen. Till samma ändamål anvisades för vart och ett av åren 1906—1908 18,000 kronor, för vartdera av åren 1909 och 1910 24,000 kronor, för år 1911 21,600 kronor, för år 1912 20,550 kronor samt för vart och ett av åren 1913—1916 25,000 kronor. Understödens maximibelopp, som år 1908 höjts från 100 kronor till 150 kronor, bestämdes av 1912 års riksdag till 200 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdades nådig kungörelse den 10 juni 1912. Sedermera har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 utfärdat ny kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse. Enligt sistnämnda kungörelse skola ansökningar om understöd från ifrågavarande anslag insändas till folkskolöverstyrelsen, som äger att rörande dessa ansökningar meddela beslut.

Under år 1914 utdelades av anslaget 22,400 kronor åt 112 understödstagare och under år 1915 21,200 kronor åt 106 understödstagare.

Jag yttrade till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 31 december 1915, att understöd från anslag å allmänna indragningsstaten syntes böra fortfarande utgå till de lärare, om vilka här vore fråga, och jag ärnade icke föreslå ändring beträffande anslagsbeloppet, 25,000 kronor. Emellertid hade fråga uppkommit om ändrade grunder för understödets utdelande, men behövlig utredning i detta avseende hade icke blivit slutförd. I enlighet med min hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avbidan på proposition angående understöd åt äldre behövande, utan understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt avgångna småskollärare beräkna för ändamålet å allmänna indragningsstaten för år 1917 ett anslag av 25,000 kronor.

I fråga om de understödstagare, till vilka jag kommer under senare avdelningen av denna punkt — d. v. s. dem, som avgått med lågt understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt — har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning på grunder, som jag skall i det följande närmare omförmäla, i sitt ovanberörda utlåtande den 30 december 1915 kommit till det resultatet, att någon ökning i de till dem av statsmedel utgående understöden ej syntes kunna med tillgängliga anslag beredas, och vid sådant förhållande har direktionen ansett, att någon

höjning ej heller kunde beredas de understödstagare, som avgått innan understöd från anstalten kunnat tillgodokomma dem. I olikhet med direktionen anser jag, att för båda grupperna maximigränsen bör höjas, i den mån tillgängliga anslagsmedel sådant medgiva. Såsom framgår av de beräkningar, jag här efteråt skall lämna, torde denna höjning böra stanna vid ett maximibelopp av 225 kronor. För den ena liksom den andra gruppen av understödstagare synes därjämte en begränsning böra ske av enahanda slag, som jag föreslagit beträffande de med låg pension avgångna folkskollärarna.

Jag vill i sådant avseende erinra, att enligt nu gällande föreskrifter utgå från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt helt understöd med ett årligt belopp av 450 kronor och avkortat understöd med efter olika förhållanden växlande belopp, lägst 205 kronor för år. Så länge maximigränsen för understöd från anslaget å allmänna indragningsstaten till de lärare, som avgått utan understöd från anstalten, varit satt till 200 kronor, har man kunnat lämna åsido frågan, huruvida och med vilket belopp understöd skulle hava till vederbörande utgått från anstalten, därest hithörande bestämmelser för honom ägt tillämplighet. Bland dessa understödstagare finnas ock säkerligen åtskilliga, som icke skulle enligt gällande bestämmelser vara berättigade till understöd från anstalten. Höjes maximigränsen till 225 kronor, torde följdriktigheten fordra, att det understöd, som från anslag å allmänna indragningsstaten beredes lärare, vilken avgått utan understöd från anstalten, icke får, såvitt angår högre belopp än 200 kronor, överstiga vad som skulle hava till honom utgått från anstalten, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten.

Den höjning, varom nu är fråga, torde böra medgivas även beträffande de för år 1916 utgående understöden.

I övrigt torde de för år 1916 gällande föreskrifterna i förevarande avseende böra oförändrade kvarstå även för år 1917.

Det synes önskvärt, att det understöd, som från anslag å allmänna indragningsstaten lämnas lärare, vilken avgått utan understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, hålles vid ett belopp ungefär motsvarande det, som beträffande lärare, vilken avgått med lågt understöd från anstalten, angiver totalbeloppet av understöden från anstalten och från allmänna indragningsstaten. För utjämnande av den olikhet, som härutinnan eljest kunde uppkomma, vill jag föreslå, att de båda å allmänna indragningsstaten hittills uppförda två anslagen till understöd åt nu berörda grupper av lärare, år 1916 tillhopa 40,000 kronor, sammanslås till ett enda anslag.

Jag övergår nu till den sista gruppen av understödstagare, innefattande dem som avgått med lågt understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

b) Avgångna med lågt understöd.

På grund av enskild motion beslöt 1908 års riksdag att för år 1909 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 8,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, användas till understöd av högst 50 kronor till sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men erhållit avsked före utgången av år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående finge utgöra högst 150 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljade riksdagen för samma ändamål för år 1910 8,000 kronor samt för vartdera av åren 1911 och 1912 4,000 kronor.

På förslag av Kungl. Maj:t höjde sedermera 1912 års riksdag maximigränsen för understödens sammanlagda belopp från 150 kronor till 200 kronor samt utsträckte i sammanhang härmed rätten till statsunderstöd till samtliga understödstagare, som före utgången av år 1909 avgått ur tjänsten med lägre understöd än 200 kronor. Samtidigt borttogs bestämmelsen, att understödet från nu ifrågavarande anslag ej finge överstiga 50 kronor. Till bestridande av det sålunda höjda statsunderstödet anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1913—1915 ett anslag av 25,000 kronor samt för år 1916 ett anslag av 15,000 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdades nådig kungörelse den 10 juni 1912. Sedermera har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 utfärdat ny kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse. Enligt sistnämnda kungörelse skola ansökningar om understöd från ovanberörda anslag insändas till folkskolöverstyrelsen, som äger att rörande dessa ansökningar meddela beslut.

Av anslaget har understöd utdelats under år 1914 till 152[1]) understödstagare med 13,680[1]) kronor och under år 1915 till 159 understödstagare med 13,845 kronor.

I detta ärende yttrade jag till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 31 december 1915, att understöd från anslag å allmänna indragningsstaten syntes böra fortfarande utgå till ifrågavarande lärare, och

[1]) I framställningen till 1915 års riksdag, tionde huvudtiteln, punkten 29, uppgavs antalet till 149 med ett sammanlagt understödsbelopp av 13,430 kronor. Sedermera hava tillkommit 3 understödstagare med tillhopa 250 kronor i understöd.

jag hade icke för avsikt att föreslå ändring i anslagsbeloppet. Fråga hade emellertid uppkommit om ändrade grunder för understödets utdelande, men behövlig utredning i detta avseende hade icke blivit slutförd. Kungl. Maj:t föreslog på min hemställan riksdagen att i avbidan på proposition angående understöd åt äldre behövande, med lågt understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt avgångna småskollärare beräkna för ändamålet å allmänna indragningsstaten för år 1917 ett anslag av 15,000 kronor.

Beträffande de understödstagare, om vilka nu är fråga, har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning i sitt ovan berörda utlåtande den 30 december 1915 anfört följande:

Vad beträffar äldre behövande, från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt understödda småskollärare m. fl., vilka före år 1910 avgått med understöd, understigande 200 kronor, äga dessa av statsmedel bekomma utfyllnad i understödet upp till 200 kronor; och har för ifrågavarande ändamål för år 1916 anslagits 15,000 kronor.

Verkställd undersökning har givit till resultat, att det skulle erfordras ett anslag av 27,505 kronor för att till 200 kronor utfylla alla före år 1910 upplupna understöd, understigande 200 kronor och tillkommande ännu levande understödstagare. Dessas antal uppgår till 334. Förhållandena äro således ungefärligen analoga med nyss behandlade fall (beträffande pensionerade folkskollärare); varför direktionen inskränker sig till att, under åberopande i övrigt av det ovan anförda, meddela, att det belopp, som skulle erfordras för att utfylla understöden t. ex. till 225 kronor — i vilket fall man finge räkna med ytterligare 140 understödstagare med understöd å 200 kronor samt 7 understödstagare med understöd å 205—215 kronor — skulle uppgå till inalles 39,475 kronor.

Jag har i det föregående uttalat mig för att de båda anslag å tillhopa 40,000 kronor, som nu äro å allmänna indragningsstaten uppförda för beredande av understöd dels åt lärare, som avgått utan understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, dels ock åt lärare, som avgått med lågt understöd från nämnda anstalt, måtte sammanföras till ett enda anslag. År 1915 utdelades från de då för berörda ändamål anvisade anslagen tillhopa 35,045 kronor åt 265 understödstagare. Därest sagda år ett belopp av 40,000 kronor tagits i anspråk och överskottet, 4,955 kronor, fördelats lika på nämnda understödstagare, skulle på en var av dem hava kommit ett tilläggsbelopp av omkring 19 kronor. Sammanlagda beloppet av understöden från ålderdomsunderstödsanstalten och från allmänna indragningsstaten skulle då hava utgjort omkring 219 kronor. Under dessa förhållanden torde, såsom jag förut antytt, den nuvarande maximigränsen, 200 kronor, böra höjas till 225 kronor.

Även beträffande de lärare, som avgått med lågt understöd från anstalten, torde, såsom ock i det föregående framhållits, böra meddelas ett

kompletterande stadgande av enahanda slag, som jag förordat i fråga om de med låg pension avgångna folkskollärarna och i förra avdelningen av nu förevarande punkt.

I de bestämmelser, som hittills gällt rörande ytterligare understöd åt de med lågt understöd från ålderdomsunderstödsanstalten avgångna lärarna, har nämligen något avseende icke fästats vid den omständigheten, huruvida det understöd, som tillkommit vederbörande från anstalten, utgått med helt eller avkortat belopp; i samtliga fall har tilläggsbeloppet så avpassats, att totalbeloppet uppgått till 200 kronor. Höjes nu denna gräns till 225 kronor, skulle det kunna inträffa, att en person, som före utgången av år 1909 avgått med avkortat understöd från anstalten, komme att såsom understöd från anstalten och från nu ifrågavarande anslag erhålla tillhopa intill 225 kronor. Detta belopp överstiger emellertid det lägsta belopp — 205 kronor — som enligt nu gällande föreskrifter kan komma att från anstalten utgå såsom avkortat understöd. En person, som avgått från sin befattning före utgången av år 1909, skulle sålunda kunna under i övrigt likartade förhållanden komma i gynnsammare ställning än den, som avginge med understöd från anstalten enligt för närvarande gällande bestämmelser.

Detta är en oegentlighet, vilken torde böra undvikas, och det synes mig fördenskull riktigast, att, jämte det att maximigränsen höjes till 225 kronor, föreskrift lämnas därom, att understödet från anstalten tillsammans med understödet från nu ifrågavarande anslag icke må överstiga det understödsbelopp, som skulle hava till vederbörande utgått från anstalten, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten.

Den höjning i maximibeloppet, som jag sålunda förordat, torde böra medgivas även beträffande de för år 1916 utgående understöden.

Jag hemställer på grund av det anförda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, må för år 1917 tillerkännas särskilt understöd under följande villkor och bestämmelser, nämligen

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda regle-

mente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 225 kronor årligen; dock att, då fråga är om högre understöd än 200 kronor, understödsbeloppet icke må i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befinnas erforderliga,

dels medgiva, att sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, må för år 1917 tillerkännas särskilt understöd enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt stadga; dock att detta understöd tillsammans med det från nämnda understödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 225 kronor samt att understödens sammanlagda belopp icke må i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från nämnda anstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 40,000 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare må äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 1:o—2:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. G:son Lönegren.